

Kozioł ofiarny

Autor tekstu: **Lucyna Nieuważna**

Pojęcie „kozła ofiarnego” ma swój pierwowzór w wierzeniach hebrajskich a związane jest ze świętem Dnia Pojednania, gdzie składano ofiarę z kozła bogu Jahwe oraz Azazelowi. W Dniu Pokutnym, kapłan przelewał symbolicznie na kozła grzechy całego społeczeństwa, następnie wyprowadzano zwierzę na pustynię, gdzie ginęło — tam też stawało się owym „kozłem ofiarnym.” Obrzęd ten w niektórych kulturach do dziś jest praktykowany, między innymi w Egipcie. Utożsamienie Diabła z „kozłem ofiarnym” dokonało się na wielu płaszczyznach, między innymi przez postać Azazela — zbuntowanego anioła. Inną nazwą kozła ofiarnego było „Tophet”, a związane było z doliną Taphet — miejsce wstydu, bowiem Judejczycy składali w niej ofiary z ludzi zakazane przez Jahwe; zabijali tam swoich synów i córki paląc ich. Taphet znaczy, być może, również ołtarz lub ognisko. Jest to nawiązanie do kozła ofiarnego, gdzie mówiono „Tophet dla tłumu [1], wspomina o tym Biblia Jerozolimska.

Według Rene Girarda społeczeństwo potrzebuje „kozła ofiarnego” by przetrwać. Przemoc ta jest kulturotwórcza. Postać kozła nie ma znaczenia, ale jej ofiara gwarantuje wyładowanie negatywnych emocji, dzięki czemu następuje radykalna zmiana w zachowaniu się społeczeństwa. Obarczenie kogoś winami całej ludzkości było szeroko praktykowane. Przemoc rytualna, mord, gwałt stały się podporą w rozwoju kulturalno-społecznego człowieka, jak również fundamentem ładu poprzez osłonę elit.

Girard uważa, iż większość (wszystkie) społeczności, którym udało się przetrwać znalazły winnego swego kryzysu. Istota owego rozwiązania sprowadza się do zamienienia walki wszystkich przeciwko wszystkim na walkę wszystkich przeciwko jednemu. Wspólnota ma szansę uniknąć rozpadu tylko wtedy, gdy na czas odnajdzie, wytypuje w swoim obrębie jednostkę, którą obciąży odpowiedzialnością za wszystkie spotykające ją nieszczęścia. [...] Kolektywny mord nazwany przez Girarda założycielskim, leży u podstaw struktury społecznej i kultury zbiorowości, która go dokonała. [...] Bowiem zbiorowość ma potrzebę oczyszczenia się z naturalnej i organicznej przemocy, która w niej wzbiera. Tej prawdy o sobie samej nie jest jednak w stanie rozpoznać. W odczuciu władców, lepiej jest przelać całe zło społeczne na głowę jednej ofiary, ponieważ ona zbiorowość scementuje na nowo. [2]

Chrześcijaństwo zmienia tę zasadę. Przedtem historię kozła ofiarnego przedstawiana była w perspektywie społeczeństwa. Chrystus, sam siebie wyznaczył na kozła i po raz pierwszy historia zostaje przedstawiona oczyma ofiary. Przemoc zastąpiono pojęciem miłości, gdzie zło zostaje odkupione. Od tamtej pory przemoc i mord na ofierze stała się aktem teoretycznie bezsensownym. Dla człowieka jest to radykalna zmiana. By uzasadnić wciąż istniejące nadal zło na świecie chrześcijanin skupia swoje frustracje na postaci Szatana. Diabeł staje się odpowiedzią i w rezultacie to on pełni funkcję „kozła ofiarnego” ludzkości.

Ludzie wciąż posiadają mylne przeświadczenie na temat postaci Szatana. Widząc zło, którego nie są w stanie zrozumieć, mimo rozwoju nauki, szukają winnego swego losu. Wszystkie wydarzenia po Chrystusie do dziś, wszelkie „apokaliptyczne” obrazy są interpretowane jako działanie Diabła. Współczesne depresje, narkomanie oraz samobójstwa również postrzegane są często jako diabelskie moce. Ze względu na niepojętą rolę zła we wszechświecie, nadanie imienia wszelkim cierpieniom staje się wygodne. Utożsamienie Diabła z „kozłem ofiarnym” sprawia, że od tamtej pory niesie on ciężar całego zła i na świecie.

Niewdzięczna i heroiczna pozycja! Diabeł zgodził się wziąć na siebie wszelkie nasze zło, by wiecznym usprawiedliwieniem naszych nikczemności, dawać nam zawsze usprawiedliwienie Boga. Jest jak starszy brat, który, chcąc oszczędzić młodszego, przyznaje się do jego psot i przewinień. Pozwalał, byśmy rzucali na jego barki smutny i hańbiący ciężar naszych grzechów. Świat bez diabła byłby trudny do zniesienia, żądałby od nas odpowiedzialności za wszystko, całe zło tego świata musieliśmy ponieść na własnych ramionach. Diabeł odkrył przed nami sytuację, której nie byliśmy przedtem świadomi, albo raczej stał się jej osobową syntezą i na zawsze zaszczepił ją naszej zbiorowej samowiedzy. [...] On właśnie skojarzył się, stowarzyszył na stałe z wysiłkiem twórczym. [...] Tak to rozszerzył sobie demon udział w naszym istnieniu, sprawiając, że coraz większe połacie ludzkiego życia wymagały usprawiedliwienia, które on z góry brał na swoje barki. Tak to okazało się w końcu, że wszystko, co jest naturą, wszystko niemal, co wiąże nas z doczesnym żywotem, dostało się pod jego władzę. {P:|L.

Kołakowski, *Przedmowa* [w:] *Czarownica*, J. Michelet, Warszawa 1961, s. 7}

Opieranie się na kłamstwie jest fundamentem społecznego rozwoju. Jeśli ludzie uświadomią sobie to kłamstwo, mimo że wiedzą o jego istnieniu, zagrożona będzie ich egzystencja. Prawda jest zbyt bolesna by mogła utrzymać wszystko, a kłamstwo ma głębszą motywację. Źródłem przemocy jest według Girarda „mimetyczna pożądlivość”, czyli nieograniczony, naśladowczy instynkt, zakorzeniony w człowieku.

Zawiść nie posiadałaby tak niesłychanej władzy nad ludzkimi społecznościami, gdybyśmy nie mieli skłonności do wzajemnego naśladowania naszych pragnień. Zawiść to nic innego, jak owo wzajemne zapożyczanie pragnień w warunkach równości wystarczającej, aby zapewnić wzrost mimetycznej rywalizacji. [4]

Kolektywny mord dokonywany na koźle ofiarnym opiera się na przeświadczeniu o doświadczeniu sacrum przez grupę, bowiem jak pisze Rene Girard wszystko jest zawsze w najlepszym porządku w oczach ludzkości omamionej okresowymi wybuchami własnej jednomyślności. [5] Głos ludu jest równoznaczny z głosem Boga i to właśnie społeczeństwo decyduje o sprawiedliwości niegodziwych i winności niewinnych. Tłum rozstrzyga o wszystkim. Nienawiść w końcu zostanie chytrze przemianowana w miłość. Przemoc jest w nas, jej ukrywanie jednak staje się jednym z stałych zajęć ludzkości. To tłumaczy popularność wszelkich „krwawych” demonstracji, czy programów.

Przypisy:

[1] R. Girard, *Dawna droga, którą kroczyli ludzie niegodziwi*, Warszawa 1992, s. 72

[2] M. Kociuba [w:] *Kulturotwórcza rola przemocy w koncepcji Rene Girarda*, 04.05.2008 r.

[4] R. Girard, *Dawna droga, którą kroczyli ludzie niegodziwi*, Warszawa 1992, s. 54

[5] Tamże, s.123

Lucyna Nieuważna

Studentka drugiego roku filologii polskiej, specjalność medialna oraz kulturoznawstwo, członek Studenckiego Koła Naukowego Młody Menadżer.

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 30-09-2009)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,6827) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,6827>)

Contents Copyright © 2000-2009 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2009 Michał Przech

Autorem portalu Racjonalista.pl jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielami portalu są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane

w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tego portalu i jakiegokolwiek jego części.

Wszystkie strony tego portalu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora.

Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tego portalu oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tego portalu i nie korzystać z jego zasobów.

Informacje zawarte na tym portalu przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów portalu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na portalu. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych portalu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl